

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»
КАФЕДРА UNESCO З НАУКОВОЇ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ НАУКОВОЇ ОСВІТИ

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
8–11 грудня 2021 року*

Київ
2021

1.2. **Кваліфікованих читачів**, тобто таких співробітників навчальних закладів, які «читають» чужий курс із необхідними коментарями та іншими поясненнями з приводу тих чи інших положень курсу [1, с. 91; 4].

2. **Викладачів**, тобто таких співробітників навчальних закладів, які розробляють власний курс викладання дисципліни, і за ступенем розробленості якого поділяються на :

2.1. **Некваліфікованих викладачів**, тобто таких співробітників навчальних закладів, які обирають кілька курсів навчальної дисципліни, розроблених іншими вченими чи викладачами, та на їх основі розробляють курс навчальної дисципліни без внесення власних положень.

2.2. **Кваліфікованих викладачів**, тобто таких працівників навчальних закладів, які розробляють власний курс навчальної дисципліни з повним, переважним чи частковим використанням власних результатів наукової діяльності [1, с. 91; 4].

За всієї позитивності фігури кваліфікованого викладача, вона входить у суттєву суперечність із найбільш ефективним, раціональним та якісним порядком формування та оновлення на кожен навчальний рік за результатами щорічного захисту дисертацій навчальних курсів усіх навчальних дисциплін, а, отже, і формування та оновлення надійних стандартів освіти зі всіма ОКР спеціальною комісією МОН України (відповідним профільним міністерством іншої держави) за участю провідних науковців, педагогів і замовників випускників кожного з ОКР.

Адже результати роботи кваліфікованого викладача не проходять такої процедури і є в цьому аспекті самостійними та такими, за результатами яких немає повної впевненості в тому, що вони повною мірою відповідають стандартам освіти відповідного ОКР.

З іншого боку, саме кваліфіковані викладачі можуть найбільш оперативно впроваджувати у навчальний процес найбільш ефективні, раціональні та якісні результати наукової діяльності [1, с. 91; 4].

І вихід тут бачиться у реалізації такого компромісу, щоб розроблені кваліфікованими викладачами курси розглядалися цією комісією міністерства насамперед і, головне, об'єктивно (без задрощів та інших псевдонаукових та псевдопедагогічних спонувань) та кваліфіковано в максимально стислий термін, щоб у разі позитивного результату дозволити хоча б цьому викладачеві поточну навчальну апробацію такого курсу, а вже наступного навчального року - направити цей курс для безумовного виконання всім відповідним навчальним закладам [1, с. 91-92; 4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кириченко А. А. Новая доктрина одиннадцатилетнего образования и его учебного обеспечения : монография / А. А. Кириченко, А. К. Виноградов, Ю. Д. Ткач, А. С. Тунтула; под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2019. 182 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), русс., укр. URL : <http://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/971-kirichenko-a-a-vinogradov-a-k-tkach-yu-d-tuntula-a-s-novaya-doktrina-odinnadtsatiurovnevogo-obrazovaniya-i-ego-uchebnogo-obespecheniya-monografiya>
2. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом України № 27-ІХ від 3 вересня 2019 р., ВВР, 2019, № 38, ст. 160. [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr) : веб-сайт. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
3. Національна програма правової освіти населення. Затв. Указом Президента України від 18 жовтня 2001 р. № 992/2001. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>
4. Розширена доповідь О. А. Кириченка «Недоліки та надбання міжнародного і вітчизняного правового регулювання освіти та новітня доктрина чотирнадцятиступеневої освіти та науки». 22 510 слів. Парламентські слухання «Правове забезпечення реформи освіти в Україні» 9 грудня 2015 р. URL : <http://ihpl-mnu.mk.ua/головна/science/conference/розширена-доповідь-о-а-кириченка-недо/>

УДК 316.77: 37.025

Тур О. М.,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства, культури
та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
I.oksanetur@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто поняття «комп'ютерні технології», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи», «MultiMedia-технології»; з'ясовано ефективність використання інформаційних технологій

навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх педагогів на основі розгляду таких методів інтерактивного навчання як лекція-візуалізація та лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку. Увага зосереджена на тому, що упровадження комп'ютера у навчальний процес не лише звільняє викладача від рутинної роботи в організації навчального процесу, але й дає можливість створити багатий довідковий та ілюстративний матеріал, представлений у найрізноманітніших варіантах: тексти, графіці, анімації, звукових та відео елементах.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комп'ютерні технології, лекція-візуалізація, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку, інтерактивне навчання.

The article considers the concepts of «computer technology», «interactive learning», «interactive methods», «MultiMedia-technologies»; the effectiveness of the use of information technology of teaching in the formation of communicative competence of future teachers on the basis of consideration of such methods of interactive learning as lecture-visualization and lecture with the use of feedback techniques. Attention is focused on the fact that the introduction of the computer in the educational process not only frees the teacher from routine work in the organization of the educational process, but also allows you to create rich reference and illustrative material, presented in a variety of versions: text, graphics, animation, audio and video. elements.

Key words: communicative competence, computer technologies, lecture-visualization, lecture with the use of feedback techniques, interactive learning.

Входження України в освітній інформаційний процес зумовлює пошук нових технологій та методів навчання майбутніх педагогів, які повинні досконало володіти професійною компетентністю, а, отже, мати високий рівень сформованої комунікативної компетентності, що передбачає наявність умінь та здатностей брати конструктивну участь в колективних рішеннях, ефективно презентувати власний науково-творчий потенціал, орієнтуватися в багатому світі духовної культури, мирно співіснувати в соціумі, оцінювати різні соціально-політичні, економічні та культурні події життя, свою поведінку та діяльність людей з позиції загальнолюдських цінностей тощо.

Мета статті – з'ясувати ефективність використання інформаційних технологій навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Удосконалюючи професійну підготовку студентів, науковці та викладачі вищої школи особливу увагу сьогодні приділяють пошуку ефективних дидактичних методик, які б сприяли розвитку висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, здатних до творчості, самовдосконалення та самореалізації. Нові технології навчання, у тому числі й інформаційні, досліджували багато науковців, зокрема В. Беспалько, Т. Рудницька, Г. Селевко, О. Падалка, О. Янишин та інші. Однак інформаційна галузь швидко розвивається, тому питання вдосконалення інформаційних освітніх технологій, у тому числі й для формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, залишається актуальним постійно.

Швидкі темпи розвитку комп'ютерних технологій у сучасному світі охопили практично усі сфери життєдіяльності суспільства, у тому числі й освіти. Завдяки цьому комп'ютер перетворився в потужний засіб освіти. «Упровадження комп'ютера у навчальний процес не лише звільняє викладача від рутинної роботи в організації навчального процесу, воно дає можливість створити багатий довідковий та ілюстративний матеріал, представлений у найрізноманітніших варіантах: текст, графіка, анімація, звукові та відео елементи» [4, с.55]. Однак це не означає, що комп'ютер, виконуючи частину функцій викладача, здатний витіснити педагога з процесу навчання. Навпаки, уміла співпраця людини й комп'ютера в освіті дозволяє зробити процес навчання ефективнішим. Найкраще така співпраця проявляється під час проведення інтерактивної лекції-візуалізації (із застосуванням мультимедійних технологій навчання).

У порівнянні з традиційними для вищої школи лекціями, коли викладач подає тему, а студенти конспектують навчальний матеріал, лекція-візуалізація має суттєву перевагу – інтерактивність. У базовому підручнику з педагогіки для студентів ЗВО за редакцією І. Прокопенка вказано: «Інтерактивне навчання – це особлива форма організації навчального процесу, при якій відбувається постійна активна взаємодія тих, хто навчається. Таке навчання ґрунтується на співнавчанні, взаємонавчанні (колективному, груповому, навчанні у співпраці), де викладач і учень (студент) є рівнозначними, рівноправними суб'єктами. Інтерактивне навчання виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою. Під час діалогу учні (студенти) оволодівають культурою спілкування, навичками бути демократичними, критично мислити, приймати продумані, продуктивні рішення. Інтерактивна технологія навчання – це така організація навчального процесу, яка заснована на взаємодії всіх його учасників у процесі навчального пізнання, забезпечуючи їхню колективну (кооперативну) діяльність. При цьому кожен учень (студент) знає, що від його діяльності залежить кінцевий результат виконання поставленого перед усією навчальною групою завдання, за яке він має публічно прозвітуватись. В основі інтерактивних технологій лежить принцип інтеракції, тобто багатостороння комунікація, постійна взаємодія суб'єктів процесу навчання між собою, їх співпраця, спілкування, співробітництво. При цьому викладач – лише організатор і координатор інтерактивної взаємодії. Для таких технологій є обов'язковою вимога – наявність для всіх учасників

навчального процесу спільної навчальної мети. Кожна з інтерактивних технологій навчання містить чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, різноманітні процедури, що стимулюють діяльність тих, хто навчається (ділові і рольові ігри, дискусії, опрацювання дискусійних питань, моделювання життєвих і професійних ситуацій, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин ситуації тощо), за допомогою яких можна досягти запланованих результатів» [6, с. 361 – 362].

Отже, інтерактивні методики передбачають сумісне навчання (навчання в співпраці), коли і студенти, і викладач є суб'єктами навчання. Викладач виступає лише у ролі більш досвідченого організатора процесу навчання. Усі учасники освітнього процесу при цьому взаємодіють одне з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку. Студенти занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва з вирішення проблем, оптимальну для вироблення навичок і якостей майбутнього педагога-професіонала.

Обираючи методи взаємодії викладача і студентів, Т.Непомняща надає перевагу саме інтерактивним методам, «...оскільки інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншим, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення» [5, с. 111]. Для розвитку комунікативної компетентності студента у процесі навчання математичних дисциплін дослідниця використовує такі, «...що дають змогу студентів усвідомити свою залежність від соціуму, виробити ключові стратегії поведінки у різних ситуаціях професійного спілкування (перебуваючи в ролі керівника або підлеглого, організатора або виконавця), відчуті відповідальність за результати спільної діяльності» [5, с. 111]. Крім того, вважає, що ці методи потрібно спрямовувати й на самостійну роботу студента, «виконуючи яку, він усвідомить необхідність взаємодії з іншими студентами й викладачем» [5, с. 111].

З метою формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів у нашій практиці активно використовуємо метод інтерактивної лекції-візуалізації. У «Педагогіці вищої школи» А.Кузьмінського зазначено: «Лекція – це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою» [3, с. 258]. «MultiMedia-технології – це технології інтегрованого представлення всіх видів інформації (зорової, текстової, графічної, відео, звукової і навіть тактильної, смакової та ольфакторної) на електронних носіях у цифровому форматі у вигляді електронного документа (ММ-документа) і відтворення його на окремому комп'ютері або на екрані за допомогою MultiMedia-проектора (ММ-проектора) та відповідних комп'ютерних пристроїв. ММ-технології – це технології конвертування всіх видів інформації у цифровий формат, інтегрування цієї інформації в один документ і відтворення його на комп'ютері» [6, с. 362]. Використання лекції-візуалізації передбачає передавання усної інформації, перетвореної технічними засобами навчання у візуальну форму. «Завдяки можливостям поєднувати тексти, образи, анімацію і звук, мультимедійні засоби володіють винятковою привабливою силою, мобілізують усі сприймальні здібності людини, використовуючи асоціативну силу інформаційних засобів. Наприклад, відеоряд додає інформації ефектного та емоційного відтінку...» [4, с. 56]. Як вказує О. Баліцька : «Лектор широко використовує такі форми наочності, які самі виступають носіями змістовної інформації (слайди, плівки, планшети, креслення, малюнки, схеми і т.д.). Для даного виду занять характерно широке використання так званих «опорних сигналів», коли вся інформація кодується у вигляді певних символів, знаків, а потім викладач коментує їх функціональні й системні взаємозв'язки» [1, с. 136]. Поєднання коментарів викладача з відеоінформацією чи анімацією значно активізує увагу студентів до змісту навчального матеріалу, викладеного педагогом, і активізує інтерес до нової теми. Навчання стає цікавим і емоційним, надає естетичне задоволення студентам і підвищує якість представленої викладачем інформації. Разом із тим суттєво змінюється роль педагога в освітньому процесі. Викладач ефективніше використовує час, відведений на лекцію, зосередивши увагу на обговоренні найскладніших фрагментів навчального матеріалу.

Готуючи заздалегідь лекцію-візуалізацію, викладач розробляє на комп'ютері у додатку Power Point програми Office необхідну кількість слайдів, доповнюючи відеоінформацію на них аудіосупровідом та елементами анімації. Звісно, така робота вимагає відповідної кваліфікації викладача: він повинен володіти необхідним рівнем знань комп'ютерної техніки і володіти навичками роботи з програмним забезпеченням. Під час викладу лекції-візуалізації викладач епізодично презентує інформацію на слайді як ілюстрацію, що сприяє кращому і усвідомленішому засвоєнню інформації студентами.

Ефективність застосування лекції-візуалізації пояснюється своєрідністю оформлення текстової інформації у вигляді графіків, логічних схем, таблиць, формул. У поєднанні із звуковими ефектами, елементами анімації і коментарями викладача матеріал, запропонований на лекції, стає більш цікавим і доступним для розуміння і сприйняття студентами, значно підвищує якість освіти, мотивує до роздумів, до включення у бесіду чи навіть дискусію із викладачем чи однолітками.

У практиці підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності ми використовуємо інтерактивну лекцію із застосуванням техніки зворотного зв'язку. Традиційно задача підвищення ефективності навчання у вищій школі вирішується шляхом постійного вдосконалення каналу прямого

зв'язку (наприклад, застосування різних видів наочності), разом із тим, каналом зворотного зв'язку інформація про якість засвоєння матеріалу від студента до викладача надходить епізодично, як правило, із запізненням і не може слугувати засобом оперативного керування освітнім процесом (Рис. 1.).

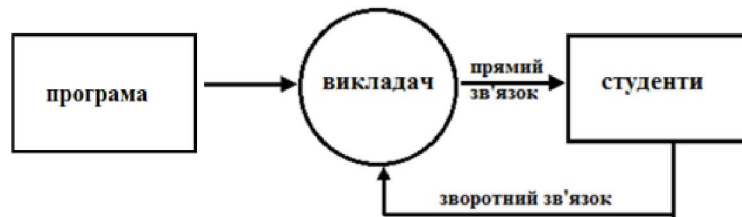

Рис. 1.

Слабке засвоєння студентами навчального матеріалу є сигналом помилки, який повинен приводити до коригування навчального процесу, перегляду викладачем власної методики, корегування організації занять, засобів навчання, тим самим своєчасно впливати на успішність студентів.

Найбільш перспективним для інтенсифікації каналу зворотного зв'язку на сучасному етапі є впровадження в освітній процес різних інформаційних технологій – високоефективних мультимедійних програм інтерактивного характеру і відповідного обладнання. Інформаційні технології дозволяють проектувати з комп'ютера на екран як навчальний матеріал, необхідний для засвоєння, так і контрольні запитання для студентів. Результати контрольних питань практично миттєво обробляються комп'ютером і надаються викладачу для прийняття рішення щодо тактики ведення лекційного заняття. Приклад алгоритму проведення лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку наведено на рис. 2.

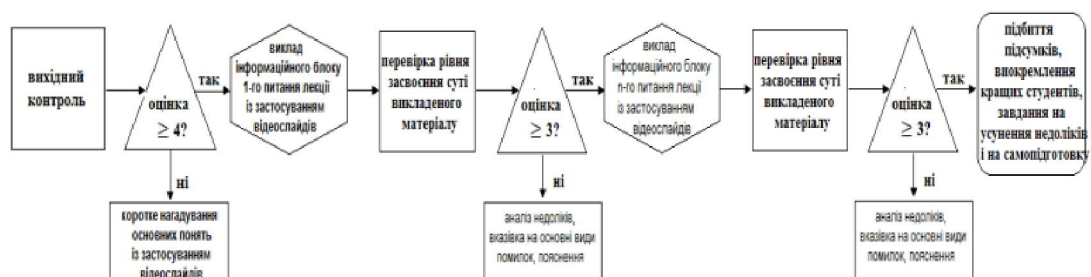

Рис. 2.

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку можлива як за допомогою технічних засобів навчання у спеціально обладнаних аудиторіях, так і за допомогою звичайних вербальних засобів. Якщо лектор іде традиційним шляхом, – зауважує О. Баліцька, – то це нагадує лекцію-бесіду [1, с. 137]. Під час проведення такої лекції С. Вітвицька рекомендує використовувати постановку питань на початку лекції чи після кожного її розділу. Якщо відповідь є правильною, викладач продовжує виклад, якщо ж ні – аналізує недоліки, указує на основні види помилок, ставить додаткові питання, пояснює окремі моменти, підбиває підсумки [2, с. 170].

Отже, використання таких інтерактивних методів навчання як лекція-візуалізація та лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку допомагає викладачеві змінити звичну для студента ситуацію навчання, характер діяльності і змушує його від пасивного спостерігача стати активним учасником навчального процесу, у якому важливого значення набуває ефективна комунікативна взаємодія на основі взаєморозуміння, прояву толерантності, поваги до особистості, емпатії вміння відстоювати власну позицію, не принижуючи гідності інших тощо.

Перспективами подальших досліджень інтерактивних методів щодо формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів вважаємо ділові та рольові ігри, а також метод кейс-стаді та метод проєктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баліцька О.П. Інноваційні технології у викладанні лекцій для вищих навчальних закладів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб.наук. праць. Київ – Вінниця : Планер, 2015. Вип.43. С.134 – 137.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Знання, 2011. 486 с.

4. Морозов В. Упровадження новітніх інформаційних технологій у сучасний педагогічний дискурс // Вища освіта України. Київ, 2013. № 2. С. 54 – 58.
5. Непомняща Т. В. Формування комунікативної компетентності студентів ВТНЗ у процесі навчання математичних дисциплін (Дис. канд. пед. наук). Донецький національний університет імені Василя Стуса. Донецьк, 2013. 293 с.
6. Педагогіка : баз. підруч. для студ. вищ. навч. закладів III – IV рівнів акредитації / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. Харків : Фоліо, 2015. 572 с.

Уткіна Олена Вікторівна,

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач
Бердичівського педагогічного фахового коледжу
utkina@bpedk.com.ua*

КІНЕЗІОЛОГІЧНІ ВПРАВИ ЯК ЕФЕКТИВНА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА ТЕХНОЛОГІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті здійснюється огляд та аналіз наукових досліджень проблематики психоемоційного стресу у дітей молодшого шкільного віку.

Окреслені тенденції впровадження кінезіологічних вправ в українському освітньому просторі як перспективної здоров'язберігаючої технології у корекційно-розвивальному процесі у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Ключові слова: кінезіологія, здоров'язберігаюча технологія, кінезіологічні вправи, психоемоційний стрес.

The problems of psycho-emotional stress among children of primary school age are widely reviewed and analyzed in this article. The tendencies of implementation of kinesiological exercises in the pedagogical field of science are presented as prospective health-saving technologies in the correctional development process in working with preschoolers.

Key words: kinesiology, health-saving technology, kinesiological exercise, psycho-emotional stress.

Інноваційні процеси, що відбуваються нині в системі Нової української школи потребують змін у організації освітнього процесу. Система освіти має соціальне замовлення від суспільства та держави на виховання конкурентоспроможного молодого покоління у мінливих економічних та соціокультурних умовах.

Школа є місцем активної діяльності дитини в найбільш інтенсивному періоді її розвитку. Напруженість і тривалість навчального процесу, знижена рухова активність учнів, невідповідність форм і методів навчання індивідуальним особливостям розвитку дітей створюють реальні передумови для виникнення і прогресування захворювань у школярів. Вже на момент вступу до школи близько 50% дітей мають функціональні відхилення в стані здоров'я. Інтенсифікація навчального процесу, несприятливі соціально-економічні умови життя, неблагополучна екологічна ситуація в Україні обумовлюють стійку тенденцію до погіршення здоров'я школярів.

Одним із чинником зниження психічного та фізичного здоров'я дітей молодшого шкільного віку є виникнення стресових ситуацій, які негативно впливають на поведінку дитини, навчання, працездатність, здоров'я, взаємини в сім'ї та в школі.

В зв'язку з цим актуалізується завдання пошуку ефективних здоров'язберігаючих технологій, тобто системи різних цілеспрямованих дій, які впливають на освітній процес для медико-психолого-педагогічної профілактики і корекції психофізіологічних станів школярів в рамках традиційної системи освіти.

Саме такою актуальною здоров'язберігаючою технологією є кінезіологія.

Кінезіологія – це наука про розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я через певні рухові вправи.

Термін «кінезіологія» перекладається з грецької як «наука про рухи» (kinesis – «рух», logos – «вчення, слово»).

Це наука про зв'язки психологічного стану людини з роботою її м'язів, м'язовими рухами. Дж. Гудхарт (G. Goodheart) є засновником цього мультидисциплінарного підходу, у 1964 році випустив свою книгу «Прикладна кінезіологія». За підсумками своїх спостережень він визначив, що м'яз може володіти різною потенційною силою, бути то слабким, то сильнішим без будь-яких об'єктивних для цього причин. В процесі еволюції організм людини, як відкрита, але відносно відокремлена біологічна система набуває здатності до активних рухів завдяки наявності ефективних механізмів обміну енергії, речовин та інформацією з навколишнього середовища. Характер і закономірності організації цих рухів прийнято об'єднувати під загальним поняттям «рухова функція людини». Стан рухової функції відображає здатність конкретної біологічної системи вловлювати, накопичувати і перетворювати різні види енергії, речовин та інформації. Ця здатність може бути виміряна і вивчена шляхом об'єктивного дослідження механічних рухів та інших фізичних проявів біологічної системи організму.

